לא מטמו אמר רבה בר בר חנה ר' יהושע היא דתנן [א]ר' אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי ר' יהושע אומר [א]האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקודש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה [ב]אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה [ג]דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו שותה משקין טמאין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו היינו הך מהו דתימא א) הא שכיחי והא לא שכיחי קמ"ל [ג]והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן [ד]מים שאובין התחילו ועשאום קבע גזרו עליהם טומאה מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין [ד]וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא [ה]וספר מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה [ו]והידים מפני שהידים עסקניות הן תנא [ח]אף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך [ט]דא"ר פרנך א"ר יוחנן [ז]האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ס"ד אלא א"ר זירא ערום בלא מצות בלא מצות ס"ד אלא אימא ערום בלא אותה מצוה הי גזור ברישא אילימא הא גזור ברישא

לא מטמו. את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים: האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו ראשון ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי: שני. פוסל ואינו מטמא: שלישי. אינו פוסל תרומה כמגעו אבל הקדשים פוסל וכפ"ב דשחיטת חולין ו) מפרש טעמא דתרוייהו: ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון. הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכלו כיוצא בו: שלישי שני לקדש. האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש. והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אצל הקדש הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא והאוכלו שני: בחולין שנעשו על טהרת תרומה. כלומר באיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי: מאי טעמא גזור. באדם האוכל שיהא טמא: ופסיל להו. והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה: הא שכיחא. שאדם שותה עם אכילתו: והא לא שכיחא. שיהא אוכל עם שתייתו: ה"ג היו טובלין במי מערה סרוחים מכונסין. שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים ז): והיו נותנין עליהן. על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה: התחילו. הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ: לא אלו. דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר: מאי נפקא לן מינה. כיון שטלן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה: אלא אלו מטהרין. וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא): מ"ט. הא לאו לאחר טבילה הוה: אי לאו. דגזור אף על הטהור לא קיימא גזירה הבא אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי: לידי פסידא. עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר. אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש: עסקניות הן. ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת ונגלאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין ח) כשנוגע בה בידים מסואבות. ורבותינו מפרשים חיישינן שמא נגעו ט)[ידיו] בטומאה ט)[ונטמא] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תקני להו בנטילה אלא בטבילה: ספר תורה ערום. אלא על ידי מטפחת: אילימא הא. דסתם ידים גזור ברישא: י)הא תו למה לי. הך מי נפקא מכלל סתם ידים: כ)אלא הא גזור ברישא. דסתם ידים לא גזרו ל)(סמוך) לנטילתן מגע לתרומה:

וכא

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני. בפ"ב דחולין (דף לג. ושם) מפרש טעמא משום דמלינו שני עושה שני על ידי משקין וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא נימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמצינו כה משום דדמי לאוכלא ואיטלולא: **זמנין דאכיל אוכלין טמאין כו'.** אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פג: ושם) ותלי תליה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני בילים ולמ"ד בילה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו בכילה פסול אלא פסול גויה גזירה קדמוניות היתה וגזרו שלא יהיו באים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שבמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחצי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל פ)ע"י מגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס אבל בכילה ליכא למטעי שנשאר בין השיניים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכבילה אוקמי אחצי פרס אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכבילה משום טעמא דמפרש ב) תדע דגזירה קדמוניות היתה דביומא בפ' בתרא (דף פ: ושם) ס"ד למימר דפסול גויה דאורייתא וביו"ח דבר היו כולם בקיאים ואין היו טועים לומר דהיא דאורייתא דא"כ תסר להו:

ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו. ואע"ג דמשקים תחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הכא דקאמר ופסיל להו משום דלאכתי קודש י"ח דבר לא גזרו להיות משקין תחלה כמו שאפרש:

תנא אף הידים הבאות מחמת ספר. והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידים (פ"ג מ"ה) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמלינו למימר דה"מ לקדש להכי מייתי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וא"ת ומאי אריא ידים הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי תרומה נמי כדתנן במסכת ידים (פ"ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות *וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמא את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ופ"ב דחולין (דף לד: ושם) דקאמר מלינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מלי נמי למימר דמלינו דע"י ספר שני עושה שני ושמא כשראה שלא קבל רבי אליעזר תשובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש ס):

תנא אף הידים כו'. וא"ת הא דתנן (ידים פ"ג מ"ב) היד מטמאה חבירתה ד"ר יהושע אמרו לו כו' א"ל מלינו כתבי קודש כו' א"ל אין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שהן שני ומטמאות ידים אף לתרומה ליד דלא מטמא חבירתה רק לקודש וי"ל דאינו חושש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דההיא דכתבי קודש היינו דוקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידים הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני פ)כגזירה הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (תו"י):

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים לבסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידים הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה דספר לגזירה דסתם ידים גזרו עליהם ולא"כ הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אך לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידים ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה:

האוחז ספר תורה ערום. קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים ע)* שמטמאין את הידים: **בלא** אותה מצוה. אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה:

כיון

מסורת הש"ס

א) סוטה ל. חולין לג: טהרות פ"ב מ"ב, ב) [עי' תוס' חולין לג: ד"ה האוכל], ג) [צ"ל ג' לוגין מים וכו' כן גי' הרא"ש בסוף מס' וכן יעי' תוי"ט שם וכן היא גירס' תוס' בגיטין טז. ד"ה והבא כו' ע"ש וכן משמע גירסת תוס' לעיל יג: ד"ה וטהור וכ"ג תוס' ב"ב סו. כד"ה מכלל], ד) מקוואות פ"ג [מ"ד] גיטין טז., ה) מגילה לב. ע"ש מסכת סופרים פ"ג [הלכה טז], ו) [דף לג:], ז) [ויקרא טו], ח) [בפי"ל: ונמאס לאוכליה], ט) רש"ל, י) מכאן עיין לע"ב, כ) ס"ל לא גזרו סמוך לנטילתה מגע בתרומה. רש"ל, ל) רש"ל מ"ו, מ) אבל למגע כל"ל, נ) [עי' תוס' חגיגה כד: ד"ה דתנן וכו'], ס) ידים פל"ג, ע) [פ"ג מ"ב],

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' נ"ל היינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה אלין טומאת ידים: תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' סוטה יח ע"א ד"ה לא על חלות כמש"ד:

◆

מוסף רש"י

ר"א אמר כו' אוכל שני שני. נעשה גופו שני להיות מגעו שלישי, והאוכל אוכל שלישי שלישי. ולקמיה מפרש טעמא דר"א דעשו אוכל כמאכל, ודוקא שאוכל חצי פרס, שהוא שיעור אוכלין טמאים לפסול את הגויה, והן שתי ביצים כדאמר בעירובין (פג:) אבל בנגיעה לא מטמא אוכל אדם, שאין אדם וכלים מיטמאין אלא מאב הטומאה (חולין לג: ובעי"ז סוטה ל.). ר' יהושע אומר כו' שני. מאכל ראשון לא עביד ליה ראשון אלא שני, שאין האוכל חמור כמאכל, אבל מאכל שני עושה אותו שני (סוטה שם). שני לקדש. ועביד שלישי ורביעי, ואין שני לתרומה. דאי נגע בתרומה לא פסל לה, אבל מיכל תרומה אסור, דשלישי מיהא הוי ליאסר באכילה, דלענין דאמר ר' יהושע אין אוכל נעשה כמאכל, הני מילי באוכל אוכל ראשון דלא הוי ראשון למעבד שני, אבל לאיתסורי באכילה מיהא דשלישי עביד שאוכלו שלישי (חולין שם). שנעשו על טהרת תרומה. שבעליהם כהן ורגיל בתרומה וקיבל עליו לאכול חולין שלו בטהרת תרומה, כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרה הזוקקה להן (סוטה שם). האוחז ס"ת ערום. בלא מטפחת סביב ס"ת (מגילה לב.).

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:

קו ג מיי' שם פ"ט הלכה א:

קז ד שם הלכה ה:

קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ח:

קט ז מיי' פ"י מהלכ' ס"ת הלכה ו טור וש"ע א"ח סימן קמז סעיף א וטור ש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ד:

◆

תוס' ישנים

א) ה"מ למימר דה"א משקין דסמירי מטמו:

ב) וריב"א מפרש דפסול גויה היינו גזירה דהכא ולא גזרו אאכילה לפי שאין אדם נמא לשתות עד שיאכל חצי פרס ומשקין טמאים שצריך רביעית משום דמדאורייתא לא מטמו אחרים אלא ברביעית. כפירש"י:

◆

רבינו חננאל

אליבא דר' יהושע. האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה, דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני, שני. והשותה משקין טמאים אלו כולם פוסלין גופו של אדם, כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס, פירוש אוכלין טמאים, וכל המשקים, פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. [והבא ראשו ורובו במים שאובין], וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, פוסלין בתרומה [נ"א: פוסל התרומה], פי' לולי שאמר כי בטהור טימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו. גזרו על הספר, מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים, והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים. ידים מפני שהן עסקניות, חיישינן דילמא נגעו בטומאה, הלכך גזרו בהו טומאה.